

Povijesni razvoj muzeja

Čavajda, Vedrana

Undergraduate thesis / Završni rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:057194>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-03-23**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Informatologije

Vedrana Čavajda

Povijesni razvoj muzeja

završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Sanjica Faletar Tanacković

Sumentor: Darko Lacović, asistent

Osijek, listopad 2014.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Pojava i razvoj muzeja u svijetu	3
2.1. Razlozi nastanka prvih zbirki	3
2.2. Antika	4
2.3. Srednjovjekovna Europa	5
2.4. Muzeji u renesansnoj Italiji	6
2.5. Osamnaesto stoljeće – otvaranje muzeja javnosti	7
2.6. Devetnaesto stoljeće – doba muzeja	8
2.6.1. Fenomen muzeja na otvorenom	9
2.7. Dvadeseto stoljeće – „nova muzeologija“	9
2.7.1. Antimuzejske ideologije	10
3. Povijesni razvoj muzeja u Hrvatskoj	12
3.1. Muzeji u Hrvatskoj od 19. stoljeća do danas	13
4. Budućnost muzeja	18
4.1. Muzeji u službi očuvanja kulturnog identiteta	19
5. Zaključak	20

Sažetak

Povijesni razvoj muzeja moguće je popratiti na nekoliko razina, no u ovom radu razvoj je prikazan kroz usporedno osnivanje i razvoj muzeja na svjetskoj razini (ponajviše europskoj) te kroz razvoj muzeja na hrvatskim prostorima. Kroz muzejske predmete oblikovalo se i prenosilo znanje o prošlosti, te oni postaju posrednici između prošlosti i budućnosti, kulturni vodiči koji spajaju različite religije, rase, načine života i identitete. Muzeji su institucije koje od davnina imaju veliku ulogu u očuvanju nacionalnog identiteta, no kao takvi ne ograničavaju svoje djelovanje na nacionalnoj razini. Muzeji nastaju kao izraz čovjekovih najranijih pobuda, potrebe da sačuva i prenosi ideje pohranjene u predmetima. Prvi muzeji nastaju kao privatne zbirke vladara ili pojedinaca, a kasnije postaju svojevrsna središta znanstvenih, kulturnih i umjetničkih djelatnosti. Srednji vijek razdoblje je sakupljanja predmeta vezanih za crkvu i vjeru, no renesansna Italija donosi razdoblje oslobađanja od vjerskih utjecaja. Osamnaesto stoljeće razdoblje je otvaranja muzeja publici te oni postaju javne institucije. U devetnaestom stoljeću muzeji postaju ustanove nacionalizma. Pojavom novih znanstvenih disciplina, muzeji se specijaliziraju i dijele. Ubrzani razvoj i osamostaljenje muzeologije u 20. stoljeću donosi razmišljanja o novim načinima izlaganja. Muzeji se čvršće integriraju u društvo, posjeduju snažnu edukacijsku ulogu te postaju interdisciplinarne ustanove. Budućnost muzeja nalazi se u težnjama da prati promjene u suvremenom svijetu.

Ključne riječi: muzeji, povijest muzeja, Europa, Hrvatska, budućnost muzeja

1. Uvod

Cilj ovog rada je dati kratak pregled povijesnog razvoja muzeja u svijetu i u Hrvatskoj te pokazati ulogu koju muzeji kao institucije imaju u očuvanju i promociji kulturnog identiteta.

Muzeji danas služe društvu koje je građeno od različitih skupina i pojedinaca te njihovih potreba, no prošlost koju muzejski stručnjaci predstavljaju na izložbama ima ulogu evociranja sjećanja i referiranja na sadašnjost. Muzej se može definirati kao javna ustanova koja sabire, čuva i komunicira materijalne i nematerijalne vrijednosti čovječanstva, te se neupitno bavi prošlošću koju mora oblikovati tako da ona komunicira s posjetiteljima muzeja. Glavno pitanje u muzejima jest koja se povijest čuva, te na koji se način ona prenosi i kome je upućena. Promijenjena uloga muzeja od njegovih početaka do danas razumljiv je i logičan slijed muzejskog razvoja, koji sada ima ulogu, ne samo povijesnog i znanstvenog bavljenja temama iz prošlosti, nego i korištenje muzealija za izazivanje različitih osjećaja kod posjetitelja.¹ Muzej, stvoren na europskom modelu, odraz je identiteta zajednice, društva, nacije, civilizacije. Muzej sudjeluje u uzdizanju nacionalne svijesti i održavanju kulture živom. Muzej koji djeluje u određenoj zajednici mora imati jasno određene ciljeve i znati kojoj je publici prvenstveno okrenut i u kojem kontekstu, te će jedino tako biti uspješan i obavljati svoje poslanje bez obzira na promjene koje se događaju u suvremenom svijetu.²

U idućem poglavlju ukratko će se predstaviti pojava muzeja u svijetu, njihov povijesni razvoj, prva pojava muzejskih zbirki te razlozi iz kojih čovjek počinje sakupljati predmete. Kroz potpoglavlja o antici i srednjem vijeku prikazat će se uloga muzeja koja se mijenjala, te razdoblja humanizma i renesanse, kada muzeji i umjetnost uopće dobivaju nove konotacije i status. U poglavljima o 18. i 19. stoljeću opisat će se dvije velike promjene koje su utjecale na daljnji razvoj i značenje muzeja u društvu. To su otvaranje muzeja javnosti te ubrzani razvoj muzeologije. Poglavlje o 20. stoljeću ukratko će prikazati kakve je promjene donijela pojava „nove muzeologije“ te koje su nove zadaće muzeja, koji doživljavaju ekspanziju. U pretposljednem poglavlju obrađivat će se razvoj i pojava muzeja u Hrvatskoj, počevši od

¹ Usp. Miklošević, Željka. Muzeji i njihov odnos spram prošlosti. // Povijest u nastavi 8, 16 (2012), str. 208-213.

² Usp. Gob, Andre. Muzeologija : povijest, razvitak, izazovi današnjice. Zagreb : Izdanja Antibarbarus, 2007. Str. 74-81.

pramuzeografskog razdoblja, preko 19. stoljeća pa sve do danas. U zadnjem poglavlju navest će se očekivanja i zadaće muzeja u budućnosti te promjene koje se događaju u suvremenom svijetu, a koje utječu na ciljeve i poslanje muzeja.

2. Pojava i razvoj muzeja u svijetu

2.1. Razlozi nastanka prvih zbirki

Muzeji nastaju kao izraz čovjekovih najranijih pobuda. „Znanost o muzejima novijeg je datuma, ali ne i muzej – predmet njezina izučavanja. Mnogi današnji muzeji nastali su u 18. stoljeću, a zbirke su im još starije.“³ Prema definiciji Petera van Menscha muzej je stalna ustanova koja čuva zbirke predmeta – dokumenata i generira znanje o njima, a iz nje se jasno vidi kako je povijest muzeja ne samo povijest institucija, nego i povijest procesa u ljudskom društvu, poput sakupljanja, vrednovanja i čuvanja predmeta i prenošenja ideja pohranjenih u istim tim predmetima. Povijest muzeologije povijest je ljudi i ideja koji su obilježili ključne trenutke u utemeljivanju i razvoju muzeologije. No, činjenica je da su se muzeji i njihove zbirke dugo razvijali bez muzeologije, koja se želi razvijati neopterećena muzejem. Upravo ta dvojnost povijesnog razvoja muzeologije razlikuje je od mnogih drugih znanstvenih disciplina i njihovih povijesnih pregleda. Ranije spomenute pobude koje su dovodile do ideje o sakupljanju i čuvanju predmeta nosile su najrazličitije poticaje, od onih najstarijih i najprimitivnijih, iracionalnih i povezanih s magijskim djelovanjima, kasnije religijskim vjerovanjima, preko gospodarskih vrijednosti predmeta, te u konačnici, kulturnih – presudnih za muzejsku djelatnost. Povijest pojma i značenje riječi muzej, mijenjalo se kroz povijest te nije oduvijek bilo ono što znači danas.⁴ Prvi muzeji nastaju na temelju zbirki vladara ili pojedinaca. Privatne zbirke i danas su osnova na kojoj se stvaraju neki muzeji. Andre Gob navodi šest pobuda iz kojih su nastale zbirke: iz znatiželje odnosno želje za sakupljanjem neobičnih i/ili rijetkih predmeta, iz zanimanja za prošlost, u svrhu pobožnog štovanja, iz želje za posjedovanjem i izražavanjem moći, iz želje za redom i cjelovitošću te radi tržišta umjetnina.

³ Isto, str. 22.

⁴ Usp. Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 1993. Str. 17-18.

2.2. Antika

Prvi zapisi o muzejskoj zbirci javljaju se u vrijeme kraljeva Novog babilonskog carstva. Svrha takvih zbirki bila je pokazati vladarevo bogatstvo i moć, te su one bile ponajprije riznice.⁵ U Perzepolisu nalazile su se palače s riznicama i zgrade kraljevske riznice, koje su ponekad vjerojatno bile otvorene za javnost te su sadržavale kipove grčke umjetnosti. Velike i dragocjene zbirke pronađene su i u grobnicama egipatskih faraona i mikenskih vladara, no one nemaju karakter umjetničke zbirke. Takve zbirke direktno svjedoče o fenomenu prikupljanja dragocjenosti prema kriteriju iskazivanja moći i značenja pojedinog vladara. Iz antičkih izvora doznaje se o postojanju javnih umjetničkih zbirki u staroj Grčkoj. One su arhetipski oblici budućih galerija i muzeja. Najpoznatiji primjer je atenska Akropola gdje se nalazila Pinakoteka, najstarija javna galerija koja se javlja u 5. stoljeću i u kojoj su na zidovima bile izložene slike te kipovi u prostoru. Ispod Partenona nalazila se Chalkoteka s izloženim kipovima. Bilo je mnogo javnih prostora koji su služili građanima za zadovoljavanje estetskih potreba, a privatizacija umjetničkih djela nije bila poželjna. U raznim svetištima uz hramove u Ateni, Korintu, Olimpiji te na drugim mjestima, nastajale su riznice u kojima je dominirao sadržaj i vrijednost dara, no ne i njegova umjetnička vrijednost. Za zbirke su se brinuli *hieropei* (čuvari i svećenici), koji su radili detaljne popise i razvrstavali predmete. Na određene dane, većinom svečanosti, blago se iznosilo iz riznica i hramova te izlagalo posjetiteljima.

Vrijeme helenizma vrijeme je pojave muzeja, koji se pod nazivom *mouseion* osniva u Aleksandriji za vremena vladavine Ptolomeja I. Sotera. Muzej nije sadržavao umjetničke zbirke, već je bio svojevrsno središte znanstvenih, kulturnih i umjetničkih djelatnosti – kulturni i znanstveni centar. Posvećen muzama, označavao je vrh duhovne hijerarhije, sumirajući kolektivno ljudsko pamćenje.⁶ Može se reći kako u vrijeme helenizma divljenje prema klasičnoj prošlosti i orijentalni smisao za raskoš potiču stvaranje velikih zbirki vladara i lokalnih moćnika.⁷

Rimska kultura ne poznaje instituciju muzeja, čak ni u onom obliku kakav je postojao u helenističkoj Aleksandriji, koji je djelomično zaboravljen i zanemaren. *Museum* ima mjesto pod zaštitom muza i u kojem se sastaju filozofi da bi vodili učene rasprave. Riječ muzej nije povezana

⁵ Usp. Gob, Andre. Nav. dj., str. 22-23.

⁶ Usp. Maroević, Ivo. Nav. dj., str. 19-22.

⁷ Usp. Gob, Andre. Nav. dj., str. 23.

uz materijalni svijet predmeta. Grčke umjetnine dolaze u Rim isključivo kao dio ratnog plijena nakon rimske pobjede nad Pirom, te se time grčka umjetnost i civilizacija djelomično sele u Rim. U carsko doba Rima umjetnine koje su se mogle vidjeti u dvoranama termi i biblioteka, kao i nizovi umjetnina na raznim javnim mjestima, imali su karakter umjetničkih zbirki. Zbirke su se nalazile u dvoranama palača i vila, a hramovi su se ukrašavali grčkim kipovima. Za kontrolu razgledanja zbirki i umjetnina bio je zadužen čuvar hrama – *aeditus*. Važno je napomenuti kako se već tada pazilo na orijentaciju zgrada, položaj otvora i izloženost suncu i vjetru pri izgradnji pinakoteka i biblioteka. Rimsko vrijeme pokazivalo je izuzetan interes za sabiranje umjetnina, te je u tome imalo posebno umjetničko i estetsko vrednovanje. Muzej ipak nije postojao u formalnom smislu institucije, no neke su zbirke imale sve značajke današnjih muzeja.⁸ Zaključno, klasična Grčka zbirku predstavlja kao zrcalo prestiža, no dobiva i vjersku konotaciju. Umjetnička djela i rijetki predmeti postaju dokaz pobožnosti grada. U antičkoj Grčkoj bogati patriciji izlažu u svojim vrtovima veličanstvene skulpture, Cezar gradi portik na Kapitolu kako bi izložio svoju zbirku te je učinio dostupnom svima, doduše, samo na kratko. U Rim pristižu umjetnička djela i rijetki predmeti iz svih provincija, posebice iz Egipta.⁹

2.3. Srednjovjekovna Europa

Prema I. Maroeviću muzej se u srednjem vijeku rabio samo u religiozne svrhe, a nikako u svrhu umjetnosti koja je bila izjednačavana s običnim zanatima. Muzej i u ovom vremenu nije institucija već ostatak iz antike koji se provlači kao mjesto za učenje, posebice u samostanima. Prikupljaju se predmeti vezani isključivo za crkvu i vjeru. Crkvena oprema, posuđe, rukopisi, tapiserije, relikvije te slični predmeti, čuvaju se u riznicama koje se nalaze uz svaku značajniju crkvu, katedralu ili samostan. Križarski ratovi koji su trajali od 1095. do 1213. godine unijeli su novu kvalitetu u sadržaje riznica. Pljačka Carigrada, veze s Bliskim i Dalekim istokom, razvoj trgovine i popratna istraživanja dovela su do novih vrijednosti u riznicama. Vladarske riznice bile su materijalna osnova vladara. U kasnom srednjem vijeku dolazi do dominacije dvora i plemstva, te se značajne zbirke stvaraju upravo na dvorovima. Prema kraju 14. stoljeća dolazi do sekularizacije muzejskog materijala. Prirodne rijetkosti nalaze svoje mjesto u riznicama. Javlja

⁸ Usp. Maroević, Ivo. Nav. dj., str. 21-22.

⁹ Usp. Gob, Andre. Nav. dj., str. 23-24.

se komore čudesa (*Wunderkammern*), komore rijetkosti (*Raritätenkammern*), koje su zapravo bile zbirke u dvorcima i palačama premještene u kvadratične sobe – kabinete. U njima se pohranjuje što veći broj predmeta, bez dekorativnih pretenzija. Prema tome one i dobivaju svoj naziv. Već sam izraz u sebi nosi konotaciju manirističkog svjetonazora, koji se u Europi javlja u drugoj polovici 16. stoljeća. Manirizam obilježava bizarni ukus pun simbola, u kojem se prožimaju stvarnost i simbolika.¹⁰

2.4. Muzeji u renesansnoj Italiji

Renesansu obilježava značajno oslobađanje od vjerskih utjecaja, te se okreće prema zanimanju za umjetnički rad i razvitak zbirke koje posjeduju prinčevi i pojedinci. Otkrivaju se i prevode stari grčki i latinski pisci, čijim se tekstovima obogaćuju biblioteke, a snažan razvoj trgovine i pojava kapitalizma utječu na pojavu i obogaćivanje privatnih zbirki te javlja se pojačano zanimanje za antiku. U Milanu, Veneciji, Ferari, Bologni i Napulju vladari, bogati građani, učenjaci i obični ljubitelji umjetnosti gomilaju zbirke umjetnina, starina i raznovrsnih predmeta. Takve zbirke temelj su današnjih muzeja Italije. Najpoznatiji je primjer obitelji Medici, koja je sakupila veliku zbirku vrijednih umjetnina. Umjetničko djelo stječe novi status, a muzej ima zadaću predstaviti ga u punom sjaju pred javnošću. Dvorište palače Belvedere odigrat će važnu ulogu u povijesti muzeja, jer će djela dostojna da u njemu budu izložena utvrditi kanon, normu, ne samo antičke umjetnosti, već i cjelokupnog umjetničkog stvaralaštva do kraja 18. stoljeća.¹¹ Renesansne zbirke sadržavale su stvari koje se danas čine neobičnim, no one su bile ogledalo stvarne moći i odraz svjetonazora; odražavale su visoki društveni položaj sakupljača te su ohrabrivale suparništvo. Renesansne zbirke najavile su vrijeme ravnopravnosti materijala koji se sakuplja.¹²

¹⁰ Usp. Maroević, Ivo. Nav. dj., str. 22-26.

¹¹ Usp. Gob, Andre. Nav. dj., str. 24-26.

¹² Usp. Maroević, Ivo. Nav. dj., str. 27.

2.5. Osamnaesto stoljeće – otvaranje muzeja javnosti

U osamnaestom stoljeću širenje muzeja izraz je društvenih potreba. Uloga muzeja kao privatne zbirke kolekcionara ne podudara se s onom koju tadašnje društvo očekuje od muzeja. Muzej se mora otvoriti javnosti, prijeći u društveno vlasništvo i prostore javnog dobra kako bi se ispunila očekivanja društva. Pojavom Francuske revolucije, društvo kroz svoje predstavnike javno izražava što očekuje od muzeja, no očekivanja su višestruka te ponekad proturječna – čuvati, zaštititi, spasiti kulturnu baštinu, prisvojiti kulturno naslijeđe kraljeva, aristokracije, crkve, pokazati ga narodu, educirati ga, razvijati smisao za umjetnost, proučavati povijest, uzdići narod te potvrditi postojanje nacije. Ovo stoljeće obilježeno je širenjem prosvjetiteljskih ideja koje se očituju u tri pojave važne za razvitak muzeja:

1. Otvaranje zbirki javnosti s ciljem obrazovanja, pružanja estetskog užitka, te razvoja smisla za umjetnost i umjetnine
2. Zbirke mijenjaju status – privatne postaju javne, o njima skrbi država, a ne vladar
3. Pretvaranje „zbirki rijetkih predmeta“ u sustavne skupove i njihovo osmišljeno prezentiranje, podjele po školama ili kronološki, klasifikacijske podjele¹³

Pažnja se posvećuje analizi nove etike posjeta muzejima, koja se stvara kao direktan odgovor na otvaranje muzeja javnosti kao što su organizirana vodstva, a opisi razgledanja govore o čekanju, disciplini prilikom razgledanja, te posebnim pravilima ponašanja. Posjet muzeju je privilegij, a ne pravo, te posjetilac ne izražava kritiku, već divljenje.

Zaključno, muzeji se u 18. stoljeću otvaraju publici i s vremenom postaju javne institucije. Kreće se od privatnih zbirki građana i intelektualaca, preko sveučilišnih muzeja, te na kraju do kraljevskih zbirki. Zbirke se poklanjaju gradovima za javnu uporabu.¹⁴

¹³ Usp. Gob, Andre. Nav. dj., str. 27-28.

¹⁴ Usp. Maroević, Ivo. Nav. dj., str. 30-31.

2.6. Devetnaesto stoljeće – doba muzeja

U devetnaestom stoljeću motivacija za posjećivanje muzeja ima određenu političku konotaciju pojavom jačanja nacionalne kulture. Muzeji postaju ustanove nacionalizma, dominantne politike u Europi u ono vrijeme. Germain Bazin devetnaesto stoljeće naziva dobom muzeja, a sam razvoj muzeja odvija se u dva pravca. Jedan pravac je prema konceptu Aleksandrijskog muzeja, dok je drugi usmjeren prema specijalizaciji muzeja u odnosu na vrstu predmeta koje sakuplja. U ovom razdoblju, muzeji prestaju biti podijeljeni isključivo na umjetničke i prirodoslovne zbirke te, pojavom novih znanstvenih disciplina i razvojem nove klasifikacije znanosti, prerastaju u specijalizirane muzeje.¹⁵

Brojni muzeji koji u 19. stoljeću već postoje diljem Europe mogu se razvrstati u tri kategorije:

1. Umjetnički muzeji – oni su najbrojniji i proizašli su izravno iz velikih privatnih zbirki
2. Muzeji prirodnih znanosti ili *museums* – jedni izlažu predmete prirodne zbirke, a drugi živi biljni i životinjski svijet
3. Povijesni muzeji – takvi su malobrojni, a izlažu portrete i povijesne slike

Dolazi do zamaha u osnivanju novih muzeja te širenju njihove tematike te do pojave i razvoja arheoloških muzeja. Odjel egipatskih starina otvara se u Louvreu 1826. godine. Javljaju se i muzeji posvećeni srednjovjekovnoj umjetnosti (Muzej Cluny u Parizu), muzeji suvremene umjetnosti prihvaćaju djela živućih umjetnika. Važna karakteristika muzeja 19. stoljeća jest elitizam, no počinju se javljati lokalni muzeji, koji su izražavali građanski, odnosno narodni duh. Kao izravan odgovor na industrijski razvoj, nastaju muzeji poput pariškog Nacionalnog muzeja za umjetnost i obrt, londonskog South Kensington muzeja posvećenog industrijskim obrtima te Muzeja znanosti koji je prezentirao egzaktne znanosti i mehaniku. Uz muzeje otvaraju se škole industrijskog oblikovanja te etnografski muzeji diljem Europe; izlaže se sve što se posjeduje, no uočava se smisao za klasifikaciju iz 18. stoljeća. Javlja se prvi izvaneuropski muzej, onaj u Egiptu, koji je otvoren 1857. godine.¹⁶

¹⁵ Usp. Isto, str. 35.

¹⁶ Usp. Gob, Andre. Nav. dj., str. 32-36.

Muzej u devetnaestom stoljeću postaje atraktivna institucija, lišena bolesti institucionalizacije. Muzej ispunjava edukativnu i zaštitnu funkciju te postaje institucija za prikaz znanja u izlaganju zbirki za publiku, dok iskaz novog znanja ostaje zatvoren u studijskim zbirkama.¹⁷

2.6.1. Fenomen muzeja na otvorenom

Fenomen muzeja na otvorenom proizlazi iz prezentiranja povijesne kuće, koja se svijetom proširila iz Sjedinjenih Američkih Država. Povijesna kuća u sebi spaja zaštitu baštine u prostoru te muzejske specifičnosti brige za pokretna dobra. Muzej na otvorenom muzealizira arhitekturu i njezin inventar, te prikuplja pretežno seoske i malogradske kuće zajedno s inventarom. Tako omogućava direktno sagledavanje, ne samo načina života naroda, već i njihove socijalne svijesti. Ideja je potekla od Artura Hazeliusa koji je 1873. godine u Stockholmu prenio niz kuća razne namjene te stvorio prvi muzej na otvorenom. Njegova je namjera bila staviti povijesne predmete u njihov funkcionalni kontekst. Amerikanci muzeje na otvorenom smatraju muzejima socijalne povijesti, dok se u Europi oni razvijaju u više pravaca (npr. etno parkovi).¹⁸

2.7. Dvadeseto stoljeće – „nova muzeologija“

Dvadeseto stoljeće unosi značajne promjene u sve aspekte života čovjeka, umjetnički i znanstveni razvitak, odnose i veze među ljudima. Sve te promjene indirektno se odražavaju na razvoj muzeja. Prema McLuhanu, svijet se pretvara u „veliko selo“ te bitno mijenja ulogu muzeja u stvaranju i prenošenju ljudskog znanja. Ubrzani razvoj muzeologije te njezino novo shvaćanje otvara nova područja muzejskog mišljenja. Potrebni su novi oblici komuniciranja informacija i poruka koje se kriju u muzejskim izlošcima te muzejskom kontekstu, a muzej postaje medij prenošenja iskustava na lokalnom i svjetskom planu. U 20. stoljeću prevladavaju muzejski predmeti podijeljeni u dvije skupine: prvu čine predmeti na izložbama koji direktno komuniciraju

¹⁷ Usp. Maroević, Ivo. Nav. dj., str. 41-42.

¹⁸ Usp. Isto, str. 39-40.

s publikom, a drugi su predmeti u spremištima, pristupačni istraživačima. Muzeji se aktivno bave zaštitom i pohranom predmeta u spremištima, te ovakva dvodijelnost zbirke izravno utječe na promjene u načinu izlaganja muzejskih predmeta.¹⁹

Raspon isticanja muzejskog predmeta postaje pitanje muzejske politike, profila muzeja ili samog htijenja kustosa. Muzeji nastoje sve više neutralizirati prostore izložbi kako bi izlošci došli do izražaja. Pojavljuje se izlaganje u nizu, grupiranje slika i čitavih zidova, eliminiranje monotonije i kontekstualiziranje umjetničkih izložbi. U prirodoslovnim, etnografskim i antropološkim muzejima pojavljuje se diorama, a fotografija dobiva novo značenje u izlaganju. Muzeji postupno definiraju razne oblike izlaganja i komuniciranja s javnošću kroz publikacije, suvenire, organizirana predavanja te stručne obilaskе.²⁰

2.7.1. Antimuzejske ideologije

Avangardni umjetnici smatraju kako stvaranje za muzej vodi u smrt. Futurist Marinetti na samom početku 20. stoljeća u svom manifestu muzej osuđuje kao grobnicu, a Kazimir Maljevič nešto kasnije opisuje muzej kao nekorisni privjesak građanskog društva. Košćević navodi kako je čitava jedna epoha suvremene umjetnosti protekla mimo muzeja, posebice europskih, te se muzej definira kao konzervativna institucija. Muzeji moderne umjetnosti, koji se javljaju početkom stoljeća, počinju se ozbiljnije baviti suvremenom umjetnošću.

Povijesni muzeji doživljavaju velike promjene. Javljaju se nove grupe muzeja, primjerice pomorski, značajni kod velikih pomorskih sila. Istovremeno, svijet preplavljaju memorijalne kuće koje interpretiraju život značajnih ljudi, dok se u socijalističkim zemljama aktualizira socijalistička stvarnost s jakom ideologijom prikazanom u povijesnim muzejima. Prirodoslovni muzeji doživljavaju ekspanziju, no nastavljaju s obogaćivanjem zbirki formiranih u 19. stoljeću. Razgranava se grupa antropoloških muzeja te njima srodnih etnografskih muzeja. Najvažniji

¹⁹ Usp. Isto, str. 42-43.

²⁰ Usp. Isto, str. 43.

takav muzej je Muzej čovjeka u Parizu koji je utjecao na razvoj sličnih muzeja u drugim zemljama. Pojavljuju se muzeji lova i ribarstva, igara i lutaka, muzeji prehrane i sl. Tako se stvara svojevrsni model muzeja koji u isto vrijeme korisnicima pruža edukaciju i zabavu, te mogućnosti za vlastito istraživanje i animaciju – koncept francuske škole. Tehnički muzeji privlače publiku i dobivaju velik publicitet zbog ubrzanog razvoja tehnologije. Mnogi tehnički muzeji su se specijalizirali – muzeji transporta, željeznički, zrakoplovni, muzeji satova. Georges Henri Riviere stvara pojam eko muzeja. Takvi muzeji sedamdesetih godina dobivaju na važnosti, privlače mnogo publike, štite i prezentiraju kvalitetu arhitektonskih i prostornih struktura, te povijesne odnose stvorene između čovjeka i okoline.²¹

Pojava sve većeg broja muzeja tijekom druge polovice 20. stoljeća, a posebice tijekom 80-ih godina, može se smatrati reakcijom na neutaživu glad za razumijevanjem svijeta. Uz popularne izvore znanja, i u konkurenciji s njima, muzej je prepoznat kao mjesto od povjerenja gdje se mogu dobiti vjerodostojne i autentične informacije o kulturnoj povijesti.²² Osamdesete godine karakteriziraju integrativni procesi, muzej se čvršće integrira u društvo, te se snažnije isprepliću muzejski sadržaji. Opet je prisutna edukacijska ideja začeta još u Aleksandrijskom muzeju.²³ Hooper Greenhill promjenu u muzeju vidi kao razvijanje svijesti institucije muzeja o kompleksnom odnosu između kulture, komunikacije, učenja i identiteta. Takvo shvaćanje dovodi do novog pristupa muzejskoj publici. Muzej kao institucija prihvaća činjenicu da kultura tvori i potiče stvaranje identiteta kod pojedinca, te podrazumijeva određenu društvenu i etičku odgovornost.²⁴ Muzeji u dvadesetom stoljeću postaju banke podataka o predmetima i u predmetima, te se provodi potpuna revalorizacija fundusa na način koji će omogućiti prezentiranje ideja i poruka kroz muzejske predmete i tehnologiju. Muzej postaje interdisciplinarno osmišljen laboratorij ideja s ciljem bogatijeg i raznovrsnijeg stvaranja znanja.²⁵ Nova muzeologija postaje neovisna znanstvena disciplina, a njezin razvoj koristit će muzejima u budućnosti prilikom njihovog osnutka ili obnove.²⁶

²¹ Usp. Isto, str. 45-49.

²² Usp. Falk, John H.; Dierking, Lynn D. Learning from museums: visitors experiences and the making of meaning. Plymouth: Alta Mira Press, 2000. Str. 2.

²³ Usp. Maroević, Ivo. Nav. dj., str. 49.

²⁴ Usp. Miklošević, Željka. Nav. dj., str. 203-215.

²⁵ Usp. Maroević, Ivo. Nav. dj., str. 49.

²⁶ Usp. Gob, Andre. Nav. dj., str. 38.

3. Povijesni razvoj muzeja u Hrvatskoj

Ivo Maroević ističe da je zaostajanje razvoja muzeološke misli i djelatnosti u Hrvatskoj za Europom znatno manje u kronološkom slijedu pojave institucija nego u brojčanoj i vrijednosnoj usporedbi naših zbirki s onima u svijetu.²⁷

Pramuzeografsko razdoblje u Hrvatskoj ponajviše je definirano i vezano uz bogatu tradiciju sakupljanja i čuvanja vrijednosti. Na hrvatskim su prostorima kolekcionarske aktivnosti pojedinih ličnosti plemićkog ili crkvenog staleža prethodile muzejskim zbirkama. Pisani izvori navode kako se već u 14. i 16. stoljeću javljaju prvi armamentariji i privatni lapidariji, najprije u Dalmaciji, potom i u unutrašnjosti zemlje. Osnovano je i nekoliko zbirki povijesnih i prirodnih rijetkosti, čuvanih u vlastelinskim dvorcima ili samostanskim riznicama. U razdoblju 16. i 17. stoljeća, ideje renesanse i humanizma snažno utječu na intenzivnije osnivanje zbirki, te se javljaju zbirke numizmatike, antičkih spomenika, epigrafske građe i dr. Dva velika humanista, Dmine Papalić i Marko Marulić, otvaraju u atriju palače Papalić u Splitu lapidarij antiknih spomenika. Marko Marulić piše i prve inventarne kartice. Klasični muzej bila je i zbirka dubrovačke obitelji polihistora Ive Aletića, koji je, osim biblioteke i numizmatičke zbirke, posjedovao i zbirke „proizvoda prirode“. Aletić je provodio inventarizaciju zbirke te održavao korespondenciju s ostalim sakupljačima. Vrijedna zbirka koja je na tragu europskih zbirki onog vremena, bila je zbirka obitelji grofova Zrinskih u Čakovcu; izvori spominju knjižnicu, oružarnicu, riznicu, slike, kipove, sagove, te je ta zbirka predstavljala svojevrsni presjek kulture i civilizacije onog vremena na ovim prostorima.²⁸

Pojam *Musaeum* javlja se u 16. stoljeću te prvenstveno označava prostor u kojem su se odvijali procesi učenja, saznavanja, umjetničkog stvaranja i filozofskih rasprava. Humanisti 16. i 17. stoljeća nisu se mogli niti su se željeli zadovoljiti samo sabiranjem i proučavanjem tekstova, te su počeli sabirati i grupirati predmete stvarajući na taj način zbirke. Pojam *Musaeum* (lat.) te talijanizirani oblik *museo*, koriste se u Italiji već od 16. stoljeća, za prostorije u kojima su se smještale sabrane prirodne i rukotvorine.

²⁷ Usp. Maroević, Ivo. Nav. dj., str. 17.

²⁸ Usp. Fruk, Marinka...[et al.]. Muzeji i galerije Hrvatske. Zagreb: Tiskara Puljko, 1992. Str. 7-8.

Pojam muzej kod nas se javlja u 17. stoljeću, u spomenutom latinskom obliku *Musaeum*, u kojem će postojati do stupanja hrvatskog jezika na snagu u 19. stoljeću. Pojam muzej dugo vremena nije imao današnje značenje. Prvo značenje ovog pojma vezano je uz crkvene zajednice u Hrvatskoj, gdje je *Musaeum* predstavljao učionicu u sjemeništu, prema opisu samostanskih prostorija iz pera kroničara Baltazara Milovca. Nadalje, prema rječniku isusovca Jakova Mikalje, spominju se izrazi *tezaur* i *armamentarij*, koji označavaju svojevrzne činove sabiranja i prikupljanja, no pojma muzej nema. U Habelićevom rječniku iz 1670. godine, navodi se *museum* kao semantički ekvivalent za *hisu za nauk*. U 17. i 18. stoljeću, golema rječnička građa koju je prikupio pavlin Ivan Belostenec donosi nekoliko pojmova koji imaju veze s muzejem. Već u samom naslovu rječnika spominje se pojam *gazophylacium* – preveden kao *kinchena komora*, ali *meszto gdeje szpravlyen kinch, tarna komora, blago, zlato* – odnosno, riznica. Nadalje, spominju se natuknice vezane uz sabirateljske aktivnosti – *musaeum* i *museum*, uz njih Musa (nauk), pojam zbirke *Collectio*, pojašnjen kao *Pobiranje, Branye*, onaj koji sabire – *Collector*, prevedeno na hrvatski – *Pobiravec* i *zbiraonik*. Iako je u ovom rječniku podrobno opisana muzejska aktivnost, barem za tadašnje vrijeme, još joj nije pridodana kulturna dimenzija. U kasnijim primjerima primjećuje se kako je *Musaeum* mjesto za studiranje ili zajednica učenih ili prostor koji pripada Muzama. Zadnji primjer pokazuje kakvo je doista bilo poimanje muzeja ljudi 16. i 17. stoljeća na našim prostorima. Primjer je to iz slikovnog rječnika *Orbis sensualium pictus*, u kojem se nalazi slika prostorije nazvane *Musaeum* koja je mjesto gdje učenjak, odvojen od ljudi, sjedi sam, predan studijima.²⁹

3.1. Muzeji u Hrvatskoj od 19. stoljeća do danas

Osnovne aktivnosti prikupljanja do devetnaestog stoljeća svodile su se na *artificialia* i *naturalia*, enciklopedijske tipove muzeja i kabinete kurioziteta. Sakupljanjem su se mahom bavili patriciji i intelektualci. Godine 1750. u Splitu se osniva prva javna muzejska zbirka s arheološkom građom iz Salone, postavljene u atriju nadbiskupske palače. Osnivanje prve javne muzejske zbirke u Hrvatskoj međašni je datum u povijesti muzeja u Hrvatskoj, a fundus nalaza iz Salone činit će i jezgru budućeg Arheološkog muzeja u Splitu. Ostale značajnije zbirke su,

²⁹ Usp. Vujić, Žarka. Izvori muzeja u Hrvatskoj. Zagreb : Art magazin Kontura, 2007. Str. 17-26.

primjerice, zbirka zadarskog liječnika Tomasonija, koja je bila privatni muzej rariteta, arheoloških predmeta, slika, oružja, novca, starina i dr. On u Ninu uređuje mali arheološki muzej. Privatni obiteljski muzej, bogatu arhivu, lapidarij, razne zbirke slika i antikviteta imao je i polihistorik i prosvjetitelj Ivan Luka Garagnin, koji je postavljen i za glavnog konzervatora Dalmacije. Poznata je i numizmatička zbirka Ivana Labaša Blaškovečkog, kasnije otkupljena za mađarski narodni muzej. Biskup Mandić poziva župnike na sakupljanje starina te se svojim djelovanjem uvrštava u temelje naše muzeologije.³⁰

Veliku važnost za muzeje javnog značaja ima osnivanje ranije spomenutog Arheološkog muzeja u Splitu 1820. godine, za koji je projektirana i prva muzejska zgrada. Na području Hrvatske vidljiva je snažna inicijativa malobrojnih kulturnih radnika kolekcionara ili društava da se u burnim društvenim i političkim vremenima sačuva kulturni identitet nacije. Kao direktna posljedica, osnivaju se prvi veći pa i nacionalni muzeji u Hrvatskoj, posebice u vrijeme Hrvatskog narodnog preporoda. Pojavom javnih nacionalnih muzeja u Hrvatskoj započinje novo poglavlje muzejske povijesti, a razvoj nacionalnog identiteta na kulturnom planu ogleda se upravo i u inicijativi za osnivanjem Hrvatskog narodnog muzeja 1846. godine u Zagrebu.

Otvaranje i osnivanje Narodnog muzeja u Zagrebu idejno je u svoj kulturni program unio Ljudevit Gaj 1829. godine, no Hrvatski sabor tek 1936. godine donosi zaključak o njegovom osnivanju. Kao što je navedeno, najstarije muzejske ustanove u većini slučajeva otvarane su na inicijativu istaknutih kulturnih radnika ili ljubitelja starina, posebice u 19. stoljeću, kada podaci upućuju na zamah u osnivanju muzeja u Hrvatskoj. Najstariji prirodoslovni odjel i muzej osnovan je 1838. godine u Zadru kao Prirodoslovna zbirka Narodnog muzeja, od 1905. godine samostalni Gradski prirodoslovni muzej. Neki od poznatijih muzeja osnovanih u 19. stoljeću su Domorodni muzej u Dubrovniku, Gradski muzej Rijeke, Muzej Slavonije u Osijeku, Prirodoslovni muzej, Muzej za umjetnost i obrt, Strossmayerova galerija starih majstora, Muzej hrvatskih arheoloških starina i dr. Godine 1902. osniva se Moderna galerija u Zagrebu, od strane Hrvatskog društva za umjetnost. U prvoj polovici 19. stoljeća u porastu je broj društava promicatelja osnivanja muzeja, a neka od takvih društava su Hrvatsko arheološko društvo i Hrvatsko društvo umjetnosti. Izlaze prve muzejske publikacije i prvi muzejski katalozi postava, pokrenuto je izdavanje glasila Narodnog muzeja u Zagrebu, a izdavačka djelatnost muzeja je u stalnom porastu, te se tiskaju

³⁰ Usp. Isto, str. 8.

zbornici, monografije, katalogi stalnih postava, što upućuje na dinamičnu aktivnost tadašnjih muzejskih djelatnika.³¹

Važno je spomenuti kako se osnivanje spomenute Moderne galerije hrvatske likovne umjetnosti u Zagrebu smatra naprednim i za europska poimanja. Inicijativom A. Bauera osniva se 1937. godine Gipsoteka u Zagrebu. Nakon II. svjetskog rata najznačajnijim se smatra osnivanje Galerije suvremene umjetnosti 1954. godine, koja će 1990. godine postati Muzej suvremene umjetnosti. Muzej Mimara (1987.) činit će okosnicu umjetničke muzejske djelatnosti u Hrvatskoj, zajedno s velikim značajem Umjetničkog paviljona u Zagrebu te osnivanjem Muzejsko – galerijskog centra u Zagrebu osamdesetih godina. Zagreb se tada afirmira kao europski izložbeni punkt, umjetnički muzeji Hrvatske uglavnom slijede europske poticaje, no bez vlastitih tendencija prema stvaranju novih muzejskih identiteta.³²

Muzeji u Hrvatskoj danas rade na popularizaciji mreže muzeja. Prema T. Šoli ciljevi osnivanja mreže muzeja odgovor su vremenu i stručnim potrebama. Naglašava se loše stanje i uvjeti rada, oslabljenost struke, nedostatak kulturne politike, nastajanje i nestajanje muzejskih institucija, a Šola smatra kako bi mreža muzeja trebala biti prijelaz muzejske djelatnosti u viši oblik sređenosti. Mreža treba odgovoriti na nove društvene izazove koje donosi kulturna različitost te nepredvidive promjene svijeta u kojem živimo, ona treba iskoristiti sve blagodati informacijske i komunikacijske tehnologije, mora imati uporište u muzejskoj legislativi te je njezin cilj jedinstveni stručni pristup obavljanju muzejske djelatnosti. Na taj način muzejskom je sektoru dana mogućnost formuliranja strateških programa te očitovanja o problemima i projektima unutar struke.³³

³¹ Usp. Fruk, Marinka...[et al.]. Nav. dj., str. 7-9.

³² Usp. Maroević, Ivo. Nav. dj., str. 45-48.

³³ Usp. Zgaga, Višnja. Mreža muzeja u Hrvatskoj. Muzeji pred sve većim zahtjevima društva; o mreži muzeja // *Informatica museologica* 38, 3/4 (2007), str. 9-13.

URL:http://www.mdc.hr/UserFiles/File/InformaticaMuseologica/im38%283-4%29_web.pdf(2014-10-18)

4. Budućnost muzeja

Hugues de Varine-Bohnan, bivši direktor ICOM-a, upozorava kako nije siguran da muzeji mogu dugo postojati u ovakvom obliku kakvom jesu, zbog njihovog dinosaurskog karaktera, odnosno, tvrdnje da su na pragu izumiranja, te zbog rivalstva s monetarizacijom kulture. de Varine-Bohnan navodi kako se muzej izlaže opasnosti da ga nadjača fenomen kulture koji je sam kreirao, a to je komercijalizacija i monetarizacija. Povijesni značaj muzeja postaje sve manji i nebitniji, te se muzeji ne mogu i ne smiju zadovoljiti jednostavnim oživljavanjem prošlosti ili istraživanjima. Muzeji moraju održavati razvoj kulture, koja je živa i koja se konstantno mijenja. Muzeji zapada otpočeli su razvoj kulture, očigledno iz razloga jer se kulturna inicijativa pojavljuje među stanovništvom, u kojem svaki pojedinac stvara kulturu.³⁴ „Muzeji su i dalje ustanove namijenjene skupljanju, čuvanju, izlaganju i obrazovanju, u sasvim didaktičkom značenju te riječi. Međutim, ni u kom slučaju ne igraju aktivnu ulogu, u smislu da posjetiocima pružaju priliku za kulturnu inicijativu.“³⁵

Velika su očekivanja od muzeja. Muzeji su dužni pratiti promjene u suvremenom svijetu, te se suočavaju s promjenom muzejske publike – nekad je to bila kulturna elita, obrazovana u muzejskom i svakom drugom smislu, no danas su to široke mase, uglavnom mladih ljudi koji su odrasli u svijetu masovne kulture informacijskog društva. Takva publika u muzeje donosi svoja očekivanja, koja se bitno razlikuju od tradicionalnih zadaća muzeja, te su muzeji prisiljeni okrenuti se individualnijem obliku komunikacije s publikom. Vezano uz spomenute promjene, muzejima se predbacuje pomanjkanje dinamičnosti koja je nužna kako bi muzej zadržao zanimanje posjetitelja. Osim toga zamjera se kako su muzeji previše učeni, strogi, da se vode pseudoznanstvenim načelima, opiru se novim tehnologijama i domenama znanosti. Suvremeno društvo od muzeja očekuje više nego suhoparni skup informacija o znanstvenim činjenicama. U suvremenim koncepcijama o ulozi muzeja naziru se dvije tendencije. Prva je zadaća muzeja u odgovoru na potrebu da osigura kontinuitet i da se obnovi kontakt s prošlošću. Druga tendencija stremljenju napuštanju razmišljanja o prošlosti te budućnost vidi u uvođenju kontroverznih i aktualnih problema i pretvaranju posjetitelja u aktivnog sudionika. Izazovi moderne muzeologije nalaze se

³⁴ Usp. Glusberg, Jorge. Hladni i vrući muzeji: k muzeološkoj kritici: s originalnim crtežima Luisa Benedita. // *Muzeologija* 23, 6 (1983), str. 39-41.

³⁵ Isto, str. 41.

u spajanju spomenutih oblika i tehnika. Zaključno, teško je govoriti o propasti muzeja u vrijeme kada je svjetlo dana ugledalo toliko novih koncepcija, a novi muzej postaje otvorena ustanova koja odgovara težnjama modernog čovjeka, reagirajući na njegove potrebe i izazove.³⁶

4.1. Muzeji u službi očuvanja kulturnog identiteta

I. Maroević muzeje smatra nosiocima i čuvarima raznolikih identiteta društvenih struktura u kojima djeluju. Identitet označava potpuno podudaranje materijalnog i duhovnog na više društvenih razina. Određenje identiteta koji se može manifestirati putem kulturne baštine prvenstveno ovisi o činu namjere u određivanju elemenata koji će optimalno izraziti takav identitet unutar postojećeg ili budućeg inventara baštine, muzejskog, arhivskog ili bibliotečnog fonda. Identitet je sastavni dio muzeološke poruke, on je svojevrsni element spoznaje o postojanju, korijenima, svjedok pripadnosti susjedstvu, mjestu, gradu, području, zemlji ili kontinentu, obitelji, zavičaju, narodu, klasi, rasi, civilizaciji, religiji, kulturi ili nekom drugom aspektu svijesti. Takav identitet, stvaran u kontaktu s baštinom, čuvan u muzejima i galerijama, nenadoknadiv je za ljudsku vrstu. Identitet je jedna od muzeoloških i socijalnih varijabli koje se mogu dokumentirati u kontekstu svih društvenih promjena koje djeluju na oblikovanje identiteta.³⁷ Muzeji sa svojom aktivnošću sakupljanja i selekcije imaju mogućnosti da formuliraju poruke koje će prenositi i predstavljati identitet željenih karakteristika, prilagođenih konkretnom društvu i vremenu. Muzeji tako mogu ostvariti ulogu očuvanja kulturnog identiteta u društvu.³⁸

Tradicija neke sredine i naroda, te njezin kulturni identitet, rezultat su različitih interakcija u prošlosti. Sagledavajući svjetsku baštinu kao svojevrsni izraz identiteta globalne vrijednosti, utopijski se može govoriti o prožimanju kulturnog i nacionalnog u svrhu univerzalnih vrijednosti te sagledavanja svjetske baštine.³⁹ Značajke identiteta važne su za određivanje muzealne kvalitete predmeta ili sklopa, te se time identitet stavlja na mjesto koje mu pripada i postaje presudan među

³⁶ Usp. Mosio, Grażyna. Trebamo li se bojati propasti muzeologije? Muzeji i nove komunikacijske tehnologije. // Etnološka istraživanja 1, 1 (2002), str. 211-224.

³⁷ Usp. Maroević, Ivo. Nav. dj., str. 99-100.

³⁸ Usp. Maroević, Ivo. Baštinom u svijet: muzeološke teme, zaštita spomenika, arhitektura. Petrinja: Ogranak Matice hrvatske, 2004. Str. 40.

³⁹ Usp. Maroević, Ivo. Sadašnjost baštine. Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti SR Hrvatske : Društvo konzervatora Hrvatske, 1986. Str. 58-62.

drugim kriterijima muzealnosti.⁴⁰ A. Bauer navodi: „Rezimirajući opća shvaćanja o muzejima, i zadatke muzeja kao ustanove, nameće nam se zaključak da muzeji danas po svojoj strukturi moraju biti istovremeno i naučne i kulturno-prosvjetne ustanove. Ovakva struktura muzeja je osnovni preduvjet da muzej može vršiti onu funkciju i izvršavati one zadatke koji su mu postavljeni kao uvjet njegovog postojanja.“⁴¹

⁴⁰ Usp. Maroević, Ivo, 1993. Nav. dj., str. 100.

⁴¹ Bauer, Antun. Muzeji kao naučne i kulturno-prosvjetne ustanove. // Muzeologija 11, 6 (1971), str. 80.

5. Zaključak

Prvi muzeji te sami korijeni muzejske institucije nastaju na temelju muzejskih zbirki vladara, koje su isti sakupljali kako bi pokazali vlastitu moć i bogatstvo. Zbirke su u počecima nastajale iz različitih pobuda, koje su zapravo logične i ljudske, poput znatiželje, zanimanja za prošlost, pobožnog štovanja predmeta, želje za posjedovanjem ili gospodarske vrijednosti predmeta.

U antici zbirka je i dalje zrcalo prestiža, a velike zbirke nastaju kod moćnika i vladara. Tijekom srednjeg vijeka sakupljanje se odvija u samostanskim i crkvenim riznicama, te se sakupljaju predmeti izrazito religijskog karaktera. Renesansna Europa, a posebice Italija, donose oslobađanje od vjerskog utjecaja te se javlja izrazito zanimanje za umjetnički rad. Stvaraju se velike zbirke najrazličitijih predmeta. Umjetničko djelo stječe novi status, a muzej dobiva novu vrijednost. Europa se okreće kolekcionarstvu, javljaju se prvi katalozi zbirki, a posebno su zanimljive komore čudesa koje se javljaju u razdoblju manirizma. Razdoblje 17. i 18. stoljeća obilježeno je snažnim razvojem i širenjem muzeja. Muzeji se postupno otvaraju javnosti i prelaze u društveno vlasništvo i u prostore javnog dobra, kako bi ispunili očekivanja i potrebe društva. Osamnaesto stoljeće obilježeno je širenjem prosvjetiteljskih ideja, koje su direktno utjecale na razvoj muzeja, te se pridaje pozornost prezentiranju predmeta i njihovoj klasifikaciji. Devetnaesto stoljeće doba je muzeja i razdoblje kada se sve više pozornosti pridaje njihovoj kategorizaciji. U 20. stoljeću sve se više razvijaju znanstvene aktivnosti muzeja, pojavljuje se „nova muzeologija“, te se osnivaju novi, suvremeni muzeji, posvećeni modernističkim pristupima umjetnosti, dotad neistraženom i zapostavljenom području muzejskih predmeta. Povijesni razvoj muzeja u Hrvatskoj započinje kolekcionarskim aktivnostima pojedinaca, prvenstveno na obalnom području, potom i na kontinentalnom dijelu Hrvatske, kod plemića ili drugih pripadnika visokog staleža. Promjene koje se javljaju i snažno utječu na razvoj muzeja u Hrvatskoj su Hrvatski narodni preporod i razdoblje Bachovog apsolutizma. Kod nas i u Europi to je razdoblje jačanja nacionalnih programa, te se pojačano djeluje na kulturnom planu. Osnivaju se prva društva i muzeji u Hrvatskoj, sve zahvaljujući naporima nekolicine kulturnjaka, a zamah osnivanju muzeja daje Ljudevit Gaj u svom kulturnom programu.

Budućnost muzeja leži u kombinaciji muzeja prošlosti. Muzej mora odgovoriti na potrebe suvremenog društva, nositi se s izazovima tehnologije, no istovremeno mora biti nositelj identiteta nacije, društva i civilizacije. . Muzejska institucija dužna je imati jasne ciljeve te ne smije zaboraviti svoj edukativni karakter i pritom educirati, čuvati baštinu, komunicirati s publikom, no isto tako treba pružiti i užitek posjetiteljima, kako bi se oni nastavili vraćati.

Literatura

1. Bauer, Antun. Muzeji kao naučne i kulturno-prosvjetne ustanove. // Muzeologija 11, 6 (1971), str. 78-82.
2. Falk, John H.; Dierking, Lynn D. Learning from museums: visitors experiences and the making of meaning. Plymouth: Alta Mira Press, 2000.
3. Fruk, Marinka...[et al.]. Muzeji i galerije Hrvatske. Zagreb: Tiskara Puljko, 1992.
4. Glusberg, Jorge. Hladni i vrući muzeji: k muzeološkoj kritici: s originalnim crtežima Luisa Benedita. // Muzeologija 23, 6 (1983), str. 9-77.
5. Gob, Andre. Muzeologija : povijest, razvitak, izazovi današnjice. Zagreb : Izdanja Antibarbarus, 2007.
6. Maroević, Ivo. Baštinom u svijet : muzeološke teme, zaštita spomenika, arhitektura. Petrinja: Ogranak Matice hrvatske, 2004.
7. Maroević, Ivo. Sadašnjost baštine. Zagreb : Društvo povjesničara umjetnosti SR Hrvatske : Društvo konzervatora Hrvatske, 1986.
8. Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 1993.
9. Miklošević, Željka. Muzeji i njihov odnos spram prošlosti. // Povijest u nastavi 8, 16 (2012), str. 203-215.
10. Mosio, Grażyna. Trebamo li se bojati propasti muzeologije? Muzeji i nove komunikacijske tehnologije. // Etnološka istraživanja 1, 1 (2002), str. 209-228.
11. Vujić, Žarka. Izvori muzeja u Hrvatskoj. Zagreb : Art magazin Kontura, 2007.
12. Zgaga, Višnja. Mreža muzeja u Hrvatskoj. Muzeji pred sve većim zahtjevima društva; o mreži muzeja // Informatica museologica 38, 3/4 (2007), str. 8-14.

URL:http://www.mdc.hr/UserFiles/File/InformaticaMuseologica/im38%2834%29_web.pdf (2014-10-18)